

Jordbävningskatastrofen i Haiti

Vilka faktorer har gjort Haiti till västra halvklotets mest underutvecklade land? Hur ska återuppbyggnaden efter jordbävningskatastrofen gå till? Vilka förutsättningar finns det att skapa långsiktig ekonomisk utveckling i landet?

MATS LUNDAHL

är professor i utvecklings ekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm. Han har publicerat tre böcker och ett årtiotal artiklar om Haiti.
mats.lundahl@hhs.se

Den 12 januari 2010 började de två tektoniska plattor som går ihop under Haiti gnida på varandra. Sju minuter i fem på eftermiddagen kom ett skalv av magnitud 7,0 på Richterskalan, följt av trettio två efterskalv på 4,0 eller mer under de närmaste nio timmarna (thoughts.com 2010). Epicentrum låg bara 25 km sydväst om huvudstaden och bara 13 km från jordytan (USGS 2010).

Port-au-Prince ligger i ruiner. Staden ser ut som Berlin vid slutet av andra världskriget. Kanske 350 000, kanske en halv miljon, har gett sig ut på landsbygden. Förstaden Carrefour och städerna Léogâne, Grand Goâve, Petit Goâve och Jacmel är förstörda. Minst 222 500 människor har i skrivande stund rapporterats vara döda, förmodligen betydligt fler. Kanske 300 000 är skadade. Tre miljoner människor uppges vara drabbade på ena eller andra sättet.

Nu börjar det svåra arbetet med att få till stånd en fysisk rekonstruktion av de drabbade områdena och, därefter, en långsiktig ekonomisk och social utveckling. Det kommer inte att bli lätt. Haiti är det fattigaste landet på västra halvklotet. Ekologin är bräcklig och samspelet mellan människan och naturen har skapat ett erosionsproblem av gigantiska dimensioner som obönhörligen pressar ner inkomsterna på landsbygden. Haiti har också en fullständigt katastrofal politisk historia. Landet har i bästa fall haft medelått regeringar, mestadels urusla. Och nu finns det i praktiken ingen regering eller administration alls. Alla viktiga styrfunktioner är utslagna.

Jordbävningen inträffade i en miljö där byggnaderna var dåliga, infrastrukturen fullständigt nerkörd och den offentliga servicen obefintlig redan innan katastrofen slog till. Vilka faktorer har gjort Haiti till västra halvklotets mest underutvecklade land? Hur ska återuppbyggnaden gå till? Vilka förutsättningar finns det att skapa långsiktig ekonomisk utveckling i landet?

1. Den centrala mekanismen

Ungefär två tredjedelar av alla haitier är bönder som måste försörja en familj på mellan fyra och sju personer på en yta av i genomsnitt 0,9 hektar (Répu-

blique d'Haïti 2004, s 539) med hjälp av en hacka och en machete (Lundahl 1979, kap 5). I de flesta fall ligger deras mark på en bergssluttning. Detta är Haitis fundamentala ekonomiska problem. Landet är stort som Småland, men befolkningen är lika stor som hela Sveriges. Trycket på den tillgängliga jorden är hårt. Befolkningsstillväxten är inte särskilt snabb, strax under 2 procent per år (Lundahl 1997, s 4), möjligen ännu lägre på senare år (IMF 2006, s 11), men Haiti är bergigare än Schweiz i förhållande till sin yta. Mindre än 30 procent av marken har en lutning som understiger 10 procent (Lundahl 1979, s 59). Odlingarna har tvingats upp på branta bergssidor som är fullständigt olämpliga för jordbruk. Detta sätter igång en mekanism som får genomsnittsinkomsten på landsbygden att pressas ner över tiden.

Odlingen intensifieras allt eftersom tiden går. Något förenklat uttryckt odlar en haitisk bonde två olika slags grödor: å ena sidan kaffe, å andra sidan livsmedelsgrödor (majs, sorghum, bönor, kassava). Kaffet växer på bergssidorna. Det krävs inte mycket arbete för att odla kaffe. I princip gör bönderna inget annat än att skörda och lämnar resten till naturen. Det är jorden som gör arbetet. Livsmedelsodlingarna är däremot arbetsintensiva. Jorden måste friläggas flera gånger per år för att man ska kunna så och skörda. När befolkningen växer kommer vid ett givet relativt pris på kaffe och livsmedelsgrödor odlingen av de senare att öka, eftersom de är arbetsintensiva, medan produktionen av kaffe, som är jordintensiv, kommer att minska (Rybczynski 1955).

I den haitiska topografin är detta fatalt (Lundahl 1979, kap 5). Kaffe-träden huggs ner och med dem försvinner de kronor som skyddade marken mot de tropiska slagregnen och de rötter som band jorden på bergssidorna. Jorden spolats ner i dalgångarna. Marken eroderas. När processen väl har kommit igång föder den sig själv. Det behövs inte längre någon befolkningsstillväxt. När jorden eroderats får nya kaffe-träd skatta åt förgängelsen. Livsmedelsgrödorna breder ut sig, mer jord förstörs, etc. Samtidigt fortsätter befolkningsstillväxten, mer jord eroderas ... Genomsnittsinkomsten sjunker inom jordbruket. Människor tvingas lämna landsbygden för en osäker framtid i städerna, där förmodligen öppen arbetslöshet väntar.

2. Det politiska arvet

Haitis andra stora problem är den politiska traditionen. Den började, märkligt nog, med den omfördelning av jorden som följde på plantagejordbrukets sammanbrott efter 1809 (Lundahl 1992, kap 11). Det året blev alla haitier slutligen fria medborgare. De nya härskarna kunde inte längre få en arbetsfri inkomst från livegna lantarbetare. De senare hade blivit fria bönder. Den utväg som återstod för härskarna var beskattning: kontroll av staten. Politiken blev en angelägenhet för några hundra personer, konkurrerande klickar som inte hade några andra intressen än att berika sig själva. Haiti blev en plundrarstat styrd av kleptokrater.

Klick avlöste klick vid makten. Mellan 1843 och 1915 gjordes mer än

hundra försök till revolutioner och statskupper. Under denna turbulenta tid hade Haiti tjugotvå olika presidenter. En enda av dem lyckades sitta tiden ut. Fyra dog av naturliga orsaker under sin ämbetsperiod. De övriga sjutton blev avsatta. De första fyra och de sista sex satt högst ett år var.

I denna politiska cirkus hade massorna ingen plats mer än som avlönade legoknektar. Presidenterna blev inte bättre och vem som för tillfället råkade sitta vid makten hade ingen som helst betydelse på landsbygden. För att riskera skinnet krävdes ersättning av mer påtagligt slag (Tullock 1974, kap 5). För de egentliga revolutionärerna och kuppmaakarna var situationen annorlunda. Ett regimskifte innebar direkt tillträde till statens tillgångar och om skattkistan var tom tog man upp lån utomlands – 1874, 1875, 1896, 1910 – och när inte detta gick längre fick man gå ut på den inhemska marknaden – sex lån mellan 1912 och 1914 (Lundahl 1979, s 367–369).

Mellan 1915 och 1934 ockuperade USA Haiti (Schmidt 1971). Privatarméerna upplöstes. I stället skapade amerikanerna ett gendarmeri med såväl militära som polisiära funktioner, vad som i slutändan blev Haitis armé. Denna armé blev snabbt en maktfaktor i politiken. Politiken återgick snabbt till ett mönster som liknade artonhundratalets. Alla presidenter som satt mellan 1934 och 1956 såg till att påtagligt öka sina privatinkomster och alla försökte sitta längre än den lagstadgade tiden.

1957 började en ny era i haitisk politik (Lundahl 1992, kap 12). François Duvalier, ”Papa Doc”, rensade ut all opposition, gjorde sig till president på livstid och ägnade sig med stor framgång åt att plundra medborgarna. Vid sin död 1971 efterträddes han av sin son Jean-Claude, ”Baby Doc”. När Baby Doc störtades 1986 beräknades att familjen fått ihop 1,6 miljarder dollar, men inte genom flit och goda seder. Ekonomin hade körts i botten (Lundahl 1992, s 311, 416).

Fyra turbulenta år, med militärjuntor och provisoriska regeringar, följde. Därefter valdes ex-prästen Jean-Bertrand Aristide till president. Han avsattes av militären i september 1991 för att med amerikansk hjälp återkomma tre år senare, med endast ett år kvar på sitt mandat. Aristide efterträddes av René Préval och återkom för sin andra och sista period efter att ha splittrat sitt eget parti och segrat i ett val som oppositionen bojkottade, 2000. Under de tre år som gick tills han tvingades gå i exil 2004 lyckades han polarisera politiken fullständigt, flytta ut den på gatorna och göra den våldsam (Fatton 2002; Lundahl och Silié 2005; Dupuy 2007). Efter en period med provisorisk regering valdes Préval till president en andra gång, från 2006.

Den politiska plundringen av Haiti har haft negativa följder för ekonomisk effektivitet och tillväxt. Privilegiejakt har ersatt ekonomisk konkurrens (Lundahl 1992, 1997). Under de år (2002-09) som Haiti har funnits med på Transparency Internationals Corruption Perceptions Index har landet två gånger varit mest korrupt i världen. Som bäst har det hamnat på elfte plats nerifrån.¹ Inte ens under de senaste tjugo åren, då val regelbundet har ägt rum, har det gått att få till stånd en fungerande demokrati. Det har alltid

¹ <http://www.transparency.org>, CPI för respektive år (nerladdade 2010-02-22).

varit presidenten som har styrt och inget utrymme har lämnats åt parlament och opposition. I den haitiska traditionen tar vinnaren allt.

3. Efter jordbävningen, vad?

Kombinationen av jorderosion och kleptokrati under nästan ett och ett halvt sekel har lett till att den haitiska genomsnittsinkomsten är den lägsta på västra halvklotet. Mer än tre fjärdedelar av befolkningen levde redan före jordbävningen på mindre än motsvarande två amerikanska dollar om dagen, hälften på mindre än en (2000) (Sletten och Egset 2006, s 44), och genomsnittsinkomsten för den senare gruppen var runt tre svenska kronor om dagen (Egset och Sletten 2003). Det var i den situationen som jordbävningen slog till, mot ett land som ett och ett halvt år tidigare hade drabbats av fyra orkaner på mindre än tre veckor.

Haiti måste nu byggas upp och inte till den nivå där det befann sig den 12 januari, utan till en nivå som för första gången kan ge medborgarna något som liknar en anständig levnadsstandard. Det handlar om att bygga en ny nation och en ny ekonomi. Vad är det då som krävs?

4. Att reformera staten

Den haitiska staten har aldrig fungerat bra, men utan en ärlig och effektiv stat kommer det aldrig att gå att skapa långsiktig utveckling. Allra viktigast är att få till stånd en fungerande demokrati. Väljarna har misstrott den demokratiska processen och politikerna har inte respekterat den (Lundahl och Silié 2005). En fungerande demokrati vilar på ett fungerande parlament som möjliggör en meningsfull dialog mellan regering och opposition. Den haitiska traditionen avviker på ett ofördelaktigt sätt från normen. Politik handlar om konfrontation och intolerans, inget annat. Den politiska lyckan är att få styra och ställa utan inblandning. Alla diktaturer och halvdiktaturer som Haiti har tvingats genomlida har lämnat efter sig ett arv som det inte gått att bli av med. Den politiska historien har alltid varit det främsta hindret för förändring (Lundahl 1992, kap 14).

Demokrati är svårt. Medborgarna måste känna till sina rättigheter så att de kan utkräva ansvar av de folkvalda och oppositionen måste kunna begära rimliga förklaringar av regeringen för den förda politiken. Annars urartar den politiska processen på det sätt som den har gjort i Haiti under två sekel. Den enda garanti för en fungerande demokrati som existerar är medborgarna själva, men de måste vara utbildade både om hur demokratiska processer fungerar och om politikens innehåll. Ingen sådan utbildning har någonsin getts i Haiti. Att ändra på detta kommer att ta en generation – under gynnsammast möjliga omständigheter.

Det folkliga deltagandet i politiken försvåras av existensen av två avgrunds djupa gap. Det första är det mellan eliten och massorna (Leyburn 1941). Eliten talar franska, är romerska katoliker, arbetar inte med hän-

derna, är rika och ofta, fast inte alltid, ljusare i hyn. Massorna talar endast kreyòl, utövar voodoo, är fattiga bönder eller arbetare och är för det mesta svarta. Den medelklass som finns har i regel som mål att uppnå elitstatus. Massorna har ingen plats i elitens värld. De är andra klassens medborgare (Barthélemy 1989).

Ett annat gap går mellan staten och medborgarna (Lundahl 1992). De styrande har nästan alltid förutsatt att medborgarna är till för statens bästa. Följaktligen saknar staten legitimitet i Haiti. De vanliga människorna miss-tror den och väntar sig inte något gott av den. Har den representerat något annat än sig själv har det varit eliten eller militären.

Haiti saknar socialt kapital. Det finns inga nätverk som förenar människor från olika socialklasser på ett sätt som främjar konsensusänkande och samarbete (Putnam 1993; Fukuyama 1995). Att bygga dem kommer att bli en viktig uppgift. Haiti har alltid varit toppstyrt. Initiativ som har kommit underifrån har alltid undertryckts eller kontrollerats av det styrande skiktet (Lundahl 1983, kap 12, 1992, kap 16–17). Om det haitiska samhället ska omdanas måste man bryta med denna tradition. Stödet till Haiti får inte sluta i ministerierna i huvudstaden. Det måste sippra hela vägen ner till lokalplanet.

Ett problem som måste lösas snabbt är medborgarnas säkerhet. Annars kommer ingenting att fungera. Den polisstyrka som skapades 1995 har inte klarat av att upprätthålla ordningen och ingen litar på den (ILAC 2005). Poliser på alla nivåer har varit inblandade i narkotikasmuggling och korrups-tionsskandaler. Sedan 2004 har en FN-styrka, MINUSTAH (Mission de Nations Unies pour la Stabilisation en Haïti), svarat för ordningen och även i framtiden kommer det att vara oundgängligt med internationell polisiär närvaro, troligen under så lång tid som åtta till tio år (Dobbins 2010). På längre sikt måste givetvis haitier ta över, men då måste polisen göras om i grunden så att medborgarna kan känna att det är ”deras” polis som finns där för att skydda, inte trakassera, dem.

Det svåraste problemet att lösa när man reformerar den haitiska staten är korrruptionen. Den kommer från toppen av samhället, från de haitiska presidenterna (Lundahl 1992). I och med detta blir med nödvändighet alla de underliggande lagren i statspyramiden också korrupta. De signaler som sänds uppifrån uppmuntrar destruktiv inkomstmaximerande plundring på alla lägre nivåer (Baumol 1990). En sådan stat är inte lätt att reformera. Det är emellertid inte omöjligt om man får tro Robert Klitgaard (2010). Det viktigaste är att fokusera på korrupta *system* i stället för på korrupta *individer*. Ett antal ”feta fiskar” måste ”stekas”, så att medborgarna ser att korrups-tionsbekämpningen är allvarlig, och det är viktigt att snabbt visa upp resultat, men därefter bör tonvikten ligga på prevention och reform av de system som skapar korrups-tion. Generellt sett är korrups-tionen värst där någon har monopol på varor eller tjänster, där besluten är diskretionära och där inget ansvar utkrävs. Botemedlen heter konkurrens, klara regler som offentliggörs och transparent mätning och utvärdering av verksamheten

utförd av oberoende organ. Det handlar om incitamentsystem som skapar produktivt, och inte destruktivt, beteende.

Det största problemet är att förankra korruptionsbekämpningen i den högsta haitiska statsledningen. Det går givetvis inte att mekaniskt förutsätta att det på högsta ort finns en vilja att komma tillrätta med korruptionen. Klitgaard har inget direkt recept på hur man skapar denna vilja men här måste rimligtvis internationell rådgivning och övervakning med stöd av rättsliga sanktioner spela en avgörande roll. Även på högsta nivå blir klara regler och offentlighet viktiga instrument när man vill sätta en ny standard. Det gäller att binda händerna på president och regering så att inte maktutövningen faller tillbaka i korruptionsträsket.

För att korruptionsbekämpningen ska bli effektiv krävs ett fungerande rättssystem. Något sådant finns inte i Haiti. Mellan 1994 och 2004 pumpades hundratals miljoner dollar in i projekt som syftade till att reformera systemet. Trots detta hade laglydigheten 2004 fallit till den lägsta nivån sedan slutet av militärstyret 1994 (ILAC 2005). Misstänkta brottslingar sitter i överfulla fängelser under veckor, månader och år utan att åtalas (Fuller m fl 2002), civilmålen ligger fullständigt stilla i årtal och domarna är både dåligt utbildade och korrupta. Rättssystemet kontrolleras i praktiken av justitieministeriet trots att det enligt konstitutionen ska vara oberoende. Mer än hälften av fredsdomarna (den lägsta nivån) saknar formell juridisk utbildning.

5. Ekonomisk utveckling

Det jordbruk som bedrivs i Haiti i dag har inte någon framtid. Det kan enklast beskrivas som en "gruvdrift" som lite i taget gör slut på jorden. Den växande befolkningen och arbetskraften måste erbjudas alternativ sysselsättning. På kort sikt kommer det att behövas mycket folk som bygger hus, vägar och annan infrastruktur men på längre sikt måste Haiti industrialiseras.

Tack och lov är förutsättningarna för industrialisering gynnsamma. Den sektor som fungerade bäst i den haitiska ekonomin från 1960-talet fram till jordbävningen var textilindustrin. Som mest sysselsatte den 46 000 människor, 1990, de flesta kvinnor, i huvudstaden (Lundahl 2004, s 12) och det går att sysselsätta mångdubbelt fler. Haiti har en stark konkurrensfördel genom en speciallag, HOPE II (Hemispheric Opportunity through Partnership Encouragement Act), som garanterar fritt tillträde till den amerikanska marknaden för både stickade och vävda varor. Kvoten gäller under en tioårsperiod från 2008 (USAID Haiti u å) och det borde vara möjligt att förlänga perioden.

Textilindustrin har varit så gott som fullständigt koncentrerad till huvudstaden, men under den senaste femårsperioden har Grupo M, Dominikanska Republikens största arbetsgivare, börjat producera i en frizon i Ouanaminthe, i nordöstra Haiti, en kilometer från Dajabón på den domi-

nikanska sidan (Lundahl 2004; Collier 2009). Via Dajabón fraktas plaggen till hamnen Puerto Plata och exporteras därifrån. Den dominikanske presidenten, Leonel Fernández, har föreslagit att hela gränsen mellan Haiti och Dominikanska Republiken ska bli frizon och ett gränssamarbete på textilområdet är ingen omöjlighet.

Det största problemet med textilindustrin är att den är en låglöneindustri, vilket inte går att göra så mycket åt om Haiti ska kunna konkurrera på världsmarknaden. Med dagens haitiska utbildningsnivå går det inte att ta sig in i tekniskt mer krävande sektorer med högre lönenivå. Läs- och skrivkunskapen bland dem som är femton år eller äldre är inte mer än 54 procent (République d’Haïti 2004, s 104) och det går inte att ändra på kort sikt.

Industriproduktion kräver infrastruktur. I Haiti har denna länge varit usel, både i huvudstaden och i provinserna. Vägar, hamnar, flygplatser, skolor, sjukhus, elektricitet, vatten och telekommunikationer lämnade alla mycket att önska redan före jordbävningen. Detta medverkade till att konsekvenserna av jordbävningen blev så allvarliga som de blev och, minst lika viktigt, till att försvåra produktionen, särskilt av industrivaror. Infrastrukturen måste fås att fungera så snart och så effektivt som möjligt. Den offentliga servicen har varit miserabel därför att de verk som har levererat dem har missköts. På inget annat område har inkompetens och korruption lämnat mer påtagliga spår.

Det allra effektivaste sättet att förbättra haitiernas levnadsstandard är att flytta dem utomlands. Senegals president Abdoulaye Wade erbjöd omedelbart haitierna en fristad, ”en hel region”, om nödvändigt (BBC 2010). Han behöver nog inte infria sitt löfte. Paradiset finns på betydligt närmare håll. Den haitiska drömmen är att få emigrera till USA och emigration har under den senaste trettioårsperioden varit den viktigaste socialförsäkringsmekanismen (Lundahl 1992, s 396–397). James Dobbins (2010) från RAND Corporation har foljdriktigt föreslagit att USA temporärt bör öka immigrationskvoten för haitier. Tyvärr är det inte speciellt troligt att han kommer att få gehör för sitt förslag, men hans argument är intressant. De haitier som bor i USA arbetar hårt, är laglydiga och har starka band till familjerna i hemlandet. Varje dollar de skickar hem sparar i princip en dollar skattefinansierat amerikanskt bistånd, en effekt som det är lätt att glömma i diskussionen om hur stor invandring som bör tillåtas.

Industrialiseringsprocessen måste gå hand i hand med en omstrukturering av jordbruket. Bergen måste, så långt nu detta är möjligt, återplanteras med träd, träd som har ett så högt ekonomiskt värde att de inte huggs ner igen. Mangos är redan Haitis viktigaste jordbruksexport och den amerikanska marknaden kan absorbera fem eller sex gånger så mycket som hittills. Mangos ingår i det traditionella bondejordbruket och skördesäsongen för Haiti som helhet är tio månader. Transportnätet måste dock utvecklas om mangos ska bli en stapelgröda för majoriteten av bönderna och det kommer också att krävas krediter eftersom det tar mellan fem och sju år efter planteringen innan ett mangoträd bär frukt (Lundahl 2004).

6. Den regionala dimensionen

Bör huvudstaden flyttas (Lindsay 2010)? En flyttning skulle knappast minska sannolikheten för framtida orkan- eller jordbävningsskador på huvudstaden. Hela landet ligger i riskzonen för jordbävningar och orkaner kan slå till var som helst. Vad det handlar om är snarast att bygga upp den gamla huvudstaden på ett sätt som tillvaratar skalfördelar och agglomerationsfördelar och skapar en anständig infrastruktur samtidigt som det i görligaste mån förhindrar uppkomsten av nya slumområden.

Detta innebär emellertid inte att utvecklingsansträngningarna ska göras enbart i huvudstaden. Under hela nittonhundratalet koncentrerades det urbana ekonomiska och politiska livet mer eller mindre fullständigt till Port-au-Prince medan regionerna förföll (Anglade 1982, s 24–33). Huvudstaden växte tills den formligen storknade, från mellan 150 000 och 200 000 invånare runt 1950 (United Nations 1949, s 31) till över två miljoner i dag. En decentralisering, till städer som Cap-Haïtien, Les Cayes och Gonaïves, skulle både bidra till att rehabilitera de senare och till att minska den framtida inflyttningen till huvudstaden och det därmed följande trycket på infrastruktur och samhällsservice. Hittills har emellertid de haitiska regeringarna inte visat något som helt intresse för decentralisering, varken administrativt eller ekonomiskt. I framtiden måste även regionerna få en ordentlig infrastruktur och de måste i långt högre grad än hittills få styra sig själva.

7. Det tionde departementet

En av de faktorer som gjort att Haiti överhuvudtaget har kunnat överleva ekonomiskt under de senaste decennierna är emigrationen. 2008 fanns det officiellt 535 000 haitier i USA, varav 230 000 legalt (Terrazas 2010), en siffra som troligen är för låg, mellan en halv och en million människor med haitiskt ursprung i Dominikanska Republiken (Amnesty International 2007, s 1), 150 000 i Canada, mellan 30 000 och 50 000 i Frankrike (*Wall Street Journal* 2010), kanske 50 000 haitier eller personer med haitiskt familjersprung på Bahamas, kanske 40 000 i Guyana och mellan 15 000 och 20 000 på vardera Guadeloupe och St Martin (Ferguson 2003, s 23).

Denna haitiska diaspora skickar varje år hem över en miljard dollar, motsvarande nästan 30 procent av BNP eller drygt 2,3 gånger exportinkomsterna (2003). De flesta remissorna går till nära familjemedlemmar och främst till de fattigaste grupperna i samhället. De flesta som skickar pengar från USA är unga, två tredjedelar under fyrtio år, och de har en förhållandevis bra utbildning. Nästan 80 procent har gått på college (Orozco 2006, s 1, 8, 12, 22, 10). Exilhaitierna kan bli en stor tillgång under återuppbyggnaden, främst genom att, som hittills, skicka hem pengar, men också genom insatser som företagare, rådgivare och utbildare. De visade sin beredvillighet att återvända hem efter Duvalierdiktaturens fall 1986. Man får hoppas att den dåliga utvecklingen under det kvartssekel som gått sedan dess inte har avskräckt dem från att lämna ytterligare ett bidrag.

8. Det internationella samfundet

Haitis utlandsskuld på 1,25 miljarder dollar kommer med största sannolikhet att skrivas av. Parisklubben har uppmanat alla kreditorer att stryka ett streck över Haitis skuld. G7-länderna (ABC News 2010) och Venezuela (Venezuelanalysis 2010) har redan lovat att göra det och Världsbanken håller på att hitta en formel för att få bort Haitis skuld till banken (ReliefWeb 2010). På den internationella konferens som hölls i Montreal den 25 januari betonade såväl Hillary Clinton som IMF nödvändigheten av en fullständig avskrivning (Ryan 2010; IMF 2010). De viktigaste kvarvarande kreditorerna är Inter-American Development Bank, IMF och Taiwan. Det bör inte möta några större hinder att bli av med resten av skulden även om Taiwans fall kompliceras av att lånen kommer från privata banker (GlobalSecurity.org 2010).

Miljarder dollar i biståndsmedel strömmar nu in i Haiti. Tyvärr har biståndet aldrig fungerat i Haiti. Världsbanken konstaterade torrt 2002 att resultaten av dess lån till Haiti sedan 1986 hade haft en utvecklingseffekt som var fullständigt försumbar. Det hade varit bättre om Haiti aldrig tagit några lån (World Bank 2002, s 17). Det största problemet med biståndet till Haiti kommer att bli att se till att det inte hamnar i orätta, korrumpade händer. Då är risken stor att givarna tröttnar och ger upp Haiti som ett hopplöst fall som det inte går att få ordning på ens genom en samordnad jätteinsats.

Biståndsgivarna måste kunna visa konkreta resultat av biståndet. Framför allt gäller det att undvika misslyckanden. Den haitiska administrationen finns inte längre. Det är därför oundvikligt att det internationella samfundet inte tvekar att ta tyglarna – i fast hand. Under överskådlig framtid bör återuppbyggnaden administreras via ett dubbelkommando där biståndsgivarna samfällt sätter gränserna för vad som är tillåtet, kontrollerar att de inte överskrids och inom dessa gränser arbetar tillsammans med vad som helst bör vara en haitisk samlingsregering, samtidigt som de hjälper till med att utbilda och inskola en ny haitisk politisk ledning och förvaltning som på sikt klarar av att på egen hand administrera processen.

9. USAs svåra roll

Den svåraste rollen inom det internationella samfundet spelas av USA. Barack Obama tog en självklar ledning under de första dagarna efter katastrofen. Alla federala instanser instruerades att ge Haiti högsta prioritet (Obama 2010, s 23). Det var bara USA som kunde få in hjälp och militära och polisiära enheter som kunde säkra katastrofhjälpen tillräckligt snabbt.

Den amerikanska initiativförmågan kritiserades omedelbart av den franske biståndsministern Alain Joyandet, som kallade den amerikanska insatsen för en ockupation (Seward 2010) och av chefen för Italiens civilskydd, Guido Bertolaso, som betecknade den som ”ett patetiskt misslyckande” (Owen och Booth 2010). Såväl den franske presidenten, Nicolas Sar-

kozy, som den italienske utrikesministern skyndade sig att uttrycka sin uppskattning över USAs insats. Att USA tog ett snabbt initiativ var det bästa som kunde hända. Att sedan alla insatser inte blev effektiva är knappast ägnat att förvåna i den kaotiska situation som rådde i Haiti omedelbart efter katastrofen.

Efter de första dagarna har hjälpinsatsen alltmer internationaliserats. Det är viktigt att inte fortsättningen får USA-stämpel. FN och Världsbanken är de naturligaste kanalerna för den långsiktiga hjälpen, eftersom det är de två institutioner som hittills varit mest engagerade i Haiti. FN bör ta ansvaret för säkerhet och politiska reformer, Världsbanken för ekonomiska och sociala reformer. Det är därför glädjande att USA har föreslagit att man skapar en Interim Haiti Recovery Commission som övervakar hjälparbetet under den närmaste artonmånadersperioden och en Haitian Development Authority som koordinerar det bistånd som kommer att gå till återuppbyggnad. För att garantera en ansvarsfull användning av pengarna bör utvecklingsorganet få ett dubbelkommando: premiärminister Jean-Max Bellerive och en respekterad internationell ledare, lämpligen Bill Clinton (Latinnews.com 2010).

Haiti har drabbats av den värsta katastrofen under hela sin historia. Omvärlden har visat sin vilja att hjälpa till med katastrofhjälp och tack och lov verkar det ha gått hem att omvandlingen av Haiti från en ruinhög till ett land där medborgarna inte lider akut nöd utan kan se framtiden an med tillförsikt inte kommer att bli någon snabb affär. Det handlar om decennier. Landet balanserar just nu på en knivsegg. Hela Haitis historia talar för att rekonstruktionen kommer att stupa på korrupta politiska strukturer. Jordbävningen har emellertid slagit blint mot alla samhällsgrupper. Kan man hoppas på att de i framtiden kommer att förstå varandra bättre än de gjorde fram till den 12 januari? I bästa fall har katastrofen gjort rent bord med de gamla värderingarna och gjort det möjligt att överbrygga de två avgrundsgapen mellan eliten och massorna och mellan staten och medborgarna. Låt oss hoppas att en ny och mer samarbetsbenägen generation haitier kan ta över styret och att de gamla konfrontationspolitikerna äntligen förvisas till den historiens skräpkammare där de rätteligen hör hemma.

REFERENSER

ABC News (2010), "G7 to Forgive Haiti Foreign Debt", 7 februari 2010, <http://www.abc.net.au/new/stories/2010/02/07/2812382.htm> (2010-02-19).

Amnesty International (2007), *Dominican Republic: A Life in Transit - The Plight of Haitian Migrants and Dominicans of Haitian Descent*, AMR 27/001/2007, 21 mars 2007, <http://74.125.77.132/search?q=cache:onH1pt8oSo8J:www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/haitian-migrants-denied-basic-rights-dominican-republic-20070321> (2010-02-19).

Anglade, G (1982), *Atlas critique d'Haïti*, ERCE & CRC (Groupe d'Études et de Recherches Critiques d'Espace, Département de Géographie, Université de Québec à Montréal & Centre de Recherches Caraïbes de l'Université de Montréal), Montréal.

Barthélemy, G (1989), *Le pays en dehors: Essai sur l'univers rural haïtien*, andra upplagan, Éditions Henri Deschamps, Port-au-Prince.

Baumol, W (1990), "Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive", *Journal of Political Economy*, vol 98, s 893-921.

- BBC (2010), "Senegal Offers Land to Haitians", 17 januari 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8463921.stm> (2010-02-22).
- Collier, P (2009), "Haiti: From Natural Catastrophe to Economic Security. A Report for the Secretary-General of the United Nations", Department of Economics, Oxford University.
- Dobbins, J (2010), "Reconstructing Haiti. Testimony Presented before the Senate Foreign Relations Committee. RAND Corporation", CT-39, 28 januari 2010, <http://www.rand.org/pubs/testimonies/CT339/> (2010-02-15).
- Dupuy, A (2007), *The Prophet and the Power: Jean-Bertrand Aristide, the International Community and Haiti*, Rowman & Littlefield, New York.
- Egset, W och P Sletten (2003), *La pauvreté en Haïti: Un profil de la pauvreté en Haïti à partir des données de l'Enquête ECVH*, FAFO Institute for Applied International Studies, Oslo.
- Fatton, R Jr (2002), *Haiti's Predatory Republic: The Unending Transition to Democracy*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, CO och London.
- Ferguson, J (2003), *Migration in the Caribbean: Haiti, the Dominican Republic and Beyond*, Minority Rights Group International, London.
- Fukuyama, F (1995), *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*, The Free Press, New York och London.
- Fuller, A, P Texier, M Brousseau, D Lemaire och P Pierre-Louis (2002), "Prolonged Pre-trial Detention in Haiti", Vera Institute of Justice, New York.
- GlobalSecurity.org (2010), "Taiwan Contemplating Debt Relief Decision", <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2010/01/mil-100120-cn201.htm> (2010-02-19).
- ILAC (2005), *ILAC Report Haiti*, International Legal Assistance Consortium, Stockholm.
- IMF (2006), *Haiti: Interim Poverty Reduction Strategy Paper*, IMF Country Report 06/411, Washington, DC.
- IMF (2010), "Remarks by IMF Delegation: Donors Conference on Haiti. Statement by Ms Caroline Atkinson, Director, External Relations Department", 25 januari 2010, <http://imf.org/external/np/dm/2010/021510.htm> (2010-02-18).
- Klitgaard, R (2010), "Addressing Corruption in Haiti", Claremont Graduate University, Claremont, CA, http://www.cgu.edu/PDFFiles/Presidents%20Office/Addressing%20Systemic%20Corruption%20in%20Haiti%20_3_.pdf (2010-02-14).
- Latinnews.com (2010), "Haiti: Region Rallies behind Reconstruction Efforts", 18 februari 2010, <http://www.latinnews.com/lrc/LRC21923.asp?instance=12> (2010-02-18).
- Leyburn, J G (1941), *The Haitian People*, Yale University Press, New Haven.
- Lindsay, G (2010), "Can Port-au-Prince Be Saved, or Should Haiti Move the Capital?", Fast Company, <http://www.fastcompany.com/blog/greg-lindsay/aereotropolis/haiti-cities?partner=rss> (2010-02-15).
- Lundahl, M (1979), *Peasants and Poverty: A Study of Haiti*, Croom Helm, London.
- Lundahl, M (1983), *The Haitian Economy: Man, Land and Markets*, Croom Helm, London och Canberra.
- Lundahl, M (1992), *Politics or Markets? Essays on Haitian Underdevelopment*, Routledge, London och New York.
- Lundahl, M (1997), *Towards the Abyss? The Political Economy of Emergency in Haiti*, WIDER Research for Action 40, World Institute for Development Economics Research, Helsingfors.
- Lundahl, M (2004), *Sources of Growth in the Haitian Economy*, Economic and Sector Study Series RE2-04-004, Inter-American Development Bank, Washington DC.
- Lundahl, M och R Silié (2005), "Haiti: Nothing But Crisis", i Lundahl, M och M L Wyzan (red), *The Political Economy of Reform Failure*, Routledge, London och New York.
- Obama, B (2010), "Why Haiti Matters", *Newsweek*, 25 januari 2010.
- Orozco, M (2006), *Understanding the Remittance Economy in Haiti*, final draft, Inter-American Dialogue, 15 mars 2010, <http://isim.georgetown.edu/Publications/RCRC-CPubs/Orozco/Understanding%20of%20remittance%20economy%20in%20Haiti.pdf> (2010-02-08).
- Owen, R och J Booth (2010), "US Criticised over Haiti Aid as Reconstruction Talks Begin", *Times Online*, 25 januari 2010, http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/us_and_americas/article7001737.ece (2010-02-08).
- Putnam, R D (1993), *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- ReliefWeb (2010), "World Bank Statement on Haiti Debt", <http://reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900SID/VDUX-7ZWTYR> (2010-02-19).

- République d'Haïti, Ministère de l'Économie et des Finances, Institut Haïtien de Statistique et d'Informatique (2004), *Enquête sur les conditions de vie en Haïti (ECVH-2001), Volume I*, Imprimerie Henri Deschamps, Port-au-Prince.
- Ryan, April D (2010), "Haitian Donors Conference Set for March in New York City", *Huffington Post*, 26 januari 2010, http://www.huffingtonpost.com/april-d-ryan/haitian-donors-conference_b_437385.html (2010-02-18).
- Rybczynski, T M (1955), "Factor Endowment and Relative Commodity Prices", *Economica*, vol 22, s 336-341.
- Schmidt, H (1971), *The United States Occupation of Haiti 1915-1934*, Rutgers University Press, New Brunswick, NJ.
- Seward, D (2010), "French Minister Slams US Role in Haiti", *Huffington Post*, 19 januari 2010, <http://www.huffingtonpost.com/huffwires/20100119/eu-france-us-haiti> (2010-02-19).
- Sletten P och W Egset (2006), "Poverty in Haiti", *Iberoamericana*, vol 36, s 41-59.
- Terrazas, A (2010), "Haitian Immigrants in the United States", *Migration Information Source*, Migration Policy Institute, <http://www.migrationinformation.org/USfocus/display.cfm?id=770> (2010-02-08).
- thoughts.com (2010), "Major Earthquake in Haiti", 13 januari 2010, <http://www.thoughts.com/chloefair/blog/Major-earthquake-in-Haiti-463388/> (2010-01-13).
- Tullock, G (1974), *The Social Dilemma. The Economics of War and Revolution*, Virginia State University Press, Blacksburg, VA.
- United Nations (1949), *Mission to Haiti. Report of the United Nations Mission of Technical Assistance to Haiti*, United Nations, Lake Success, NY.
- USAID Haiti (u.å), *Haitian Hemispheric Opportunity through Partnership Encouragement Act (HOPE) II Legislation*, http://www.usaid.gov/ht/docs/eg/hope_2.pdf (2010-02-08).
- USGS (US Geological Survey) (2010), "Magnitude 7.0 - Haiti Region", <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2010/us2010rja6/> (2010-01-13).
- Wall Street Journal* (2010), "US Lets Illegal Haitians Stay, Will Turn Back Refugees", 16 januari 2010.
- Venezuelanalysis.com (2010), "Venezuela's Chavez Forgives Haiti's Debt", <http://www.venezuelanalysis.com/news/5102> (2010-02-19).
- World Bank (2002), *Haiti: Country Assistance Evaluation*. Report N 23637, 12 februari 2010, World Bank, Washington, DC.